

Lato - łąka kwiatów to tytuł drugiej z czterech części cyklu: *Cztery pory roku w przedszkolu i w szkole*. Cykl ten adresowany jest do Nauczycieli pracujących w przedszkolach i szkołach (klasy I-III), a także do Rodziców, chcących uatrakcyjnić zabawy z dziećmi. Stanowi on zbiór scenariuszy imprez i zabaw z dziećmi, opracowanych przez pedagogów - metodyków. Zachęcamy Państwa do zakupu poprzedniej części cyklu: *Wiosna*, oraz części następnych: *Jesień*, *Zima*...

Następny tomik serii
"Cztery pory roku
w przedszkolu i w szkole":

3 Jesień

Książki można zamawiać w siedzibie wydawnictwa:
15-328 Białystok, ul Świerkowa 20, tel. (085) 45-74-23, tel./fax.: 45-73-95

WIESŁAWA JABŁONOWSKA
ELŻBIETA JASZCZYSZYN

Cztery pory roku

w przedszkolu i w szkole

2 Lato
ŁĄKA KWIATÓW

PORADNIK METODYCZNY
DLA NAUCZYCIELI I RODZICÓW

Jaszczyzn

Cztery pory roku w przedszkolu i w szkole

PORADNIK METODYCZNY
DLA NAUCZYCIELI I RODZICÓW

2 Lato - łąka kwiatów

OPRACOWANIE :

WIESŁAWA JABŁONOWSKA
ELŻBIETA JASZCZYSZYN

TRANS HUMANA
Białystok 1997

Projekt okładki:
Wojciech Siwak

Skład komputerowy (Aldus Pagemaker 5.0 PL):
Piotr J. Warpechowski
DTP Trans Humana

Redakcja techniczna:
Wojciech Siwak

Korekta:
Kamila Budrowska

© Copyright by:

TRANS HUMANA Wydawnictwo Uniwersyteckie
przy Stowarzyszeniu Absolwentów i Pracowników
Wydziału Pedagogiki i Psychologii
Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku
15-328 Białystok, ul. Świerkowa 20
tel. (0 85) 45 74 23, fax. (0 85) 45 73 95

Wszystkie prawa zastrzeżone.

No part of this book may be reproduced in any form
without permission of the publisher

ISBN 83-86696-27-3

BIAŁYSTOK 1997

Książka finansowana przez
Wydział Pedagogiki i Psychologii
Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku

Druk: ORTHDRUK, sp. z o. o., Białystok, ul. Składowa 9

Spis treści

<i>Czerwiec</i>	5
Dzieci świata	7
Poznajemy dzieci z różnych części świata	8
Afryka	8
Ameryka Północna	9
Ameryka Południowa	10
Azja	10
Europa	11
Australia i Oceania	13
<i>Polska - mój kraj, moja ojczyzna</i>	17
Co to jest Polska?	17
<i>Podróż z biegiem Wisły</i>	18
Kraków	18
Warszawa	20
Gdańsk	21
<i>Wakacje</i>	25
<i>Morze, nasze morze</i>	33
<i>Ziemia i inne planety</i>	36
Ziemia - planeta, na której żyjemy	36
Ludzie i gwiazdy	39
Księżyc	40
Gość nie z tej Ziemi	41
Nieznany świat	43
<i>Bibliografia</i>	45

Czerwiec

opracowała: Elżbieta Jaszczyszyn

★ Teatrzyk chińskich cieni na podstawie baśni „Kwiat paproci” (M. Niklewiczowa, 1989).

★ Zabawa dydaktyczna „Jaki to kwiat?”

Cel: utrwalenie nazw kwiatów kwitnących w czerwcu (irysy, piwonie, maciejka, rezeda, groszek pachnący, białe lilie), zapoznanie z ich wyglądem i zapachem; ćwiczenie słuchu fonematycznego poprzez wyróżnianie głosek w nazwach kwitnących roślin zaobserwowanych w ogródkach kwiatowych.

Uwaga:

Zabawa powinna być przeprowadzana podczas spacerów lub na wycieczce. W zależności od tego, jakie kwitnące rośliny będą obserwowane, takie nazwy powinny być użyte do ćwiczeń słuchu fonematycznego. Umożliwi to także poprawne skojarzenie nazwy z wyglądem i zapachem rośliny.

★ Zabawa dydaktyczna „Dopowiadanka” na podstawie wiersza Z. Redlarskiej „Kiedy ziemia łączy się z niebem?”

Cel: utrwalenie nazwy pory roku - lato, niektórych cech charakterystycznych z nią związanych: letnie burze, wszechobecna zieleń, żabi rechot; wytworzenie miłej, radosnej atmosfery związanej z tą porą roku.

Nauczyciel recytuje wiersz. Zadaniem dzieci jest dopowiadanie wyrazu „lato”. Można uwzględnić różne warianty: cicho-głośno, szeptem-normalnie, klaskając, tupiąc itp.

Kiedy ziemia łączy się z niebem?

Zofia Redlarska

Kiedy ziemia łączy się z niebem

jest lato.

Kiedy jest błękit i zieleń

to lato.

Kiedy wiatr czesze burzom warkocze

kiedy stawy - żab rechot rozpoczną

kiedy deszcz dogaduje się z burzą

jest lato,

to dobrze...

★ Zabawa badawcza „Co czuje roślina?” (por. R. M. Łukaszewicz, 1996).

Cel: uświadomienie przez dzieci zmian, jakie zachodzą w ich najbliższym otoczeniu pod wpływem powtarzających się zachowań wielu osób (deptanie trawników, niszczenie krzewów itp.).

Miejsce działania: nie skoszony trawnik (choćby część placu przedszkolnego).

a) Dzieci wraz z nauczycielem zdejmują buty. Część z nich kładzie się na trawniku, na brzuch. Inne próbują przejść przez trawnik nadeptując również na leżące dzieci. Następnie zamieniają się rolami. Po trwającym kilka minut działaniu wszyscy ustawiają się „gęsiego” i przechodzą przez nie skoszoną trawę (trasa powinna liczyć około 10 - 15 metrów). Następnie siadają tak, aby utworzone półkole było zamknięte wydeptaną „ścieżką”.

Uwaga:

Przed rozpoczęciem działań należy zwrócić uwagę dzieci na wykonanie bardzo ostrożnego stąpania po leżącym koledze.

- Co czuliście, kiedy wasi koledzy (koleżanki) po was chodzili?
- Co czuje deptana trawa?
- Jakie kłopoty z ludźmi ma trawa?
- Jak można pomóc rosnącym na trawniku roślinom?
- Dlaczego ważne jest, aby każdy z nas „pilnował siebie” i nie niszczył przyrody?

★ Zabawa dydaktyczna „Puzzle”

Cel: podział większej grupy dzieci na małe (4 - 5 osobowe). Ćwiczenie spostrzegawczości wzrokowej.

Środki dydaktyczne: kartki (tyle, ile chcemy mieć grup) z narysowanymi na nich obrazkami, pocięte na małe kawałki (puzzle).

Między dzieci rozdaje się kawałki „puzzli”. Ich zadaniem jest utworzenie grupy, która złoży w całość pocięte fragmenty rysunku.

Uwaga:

Zabawa „Puzzle” jest jedną z propozycji zabawowego podziału grupy na mniejsze. Zapobiega tworzeniu się „klik” i pomaga w przyjęciu do wspólnego działania dzieci odrzuconych.

★ Zabawa w rytmie poleczki do piosenki „Polka na łące” (czeska mel. ludowa, śł. H. Rostworowski) (Z. Stankiewicz, 1973).

★ Zabawa dydaktyczna „Domalowywanka”.

Cel: odkrywanie nowych kolorów poprzez mieszanie farb oraz próby dopasowywania ich do tych, na fotografiach; stwarzanie okazji do tworzenia kompozycji z zachowaniem proporcji.

Środki dydaktyczne: fragmenty kolorowych zdjęć z czasopism, papier rysunkowy A-4, farby, pędzle, ołówki.

Dzieci wybierają kartkę, na której są przyklejone 3 fragmenty z kolorowego, gazetowego zdjęcia. Ich zadaniem jest domalowanie do tych fragmentów takich elementów, aby utworzyły całość pod względem zastosowanej kolorystyki, proporcji i kompozycji.

Uwaga:

Jest to zabawa uniwersalna. Można organizować tego typu działania w zależności od pory roku (poprzez dobieranie ilustracji tematycznie związanych z prowadzoną tematyką), indywidualnie lub jako pracę w małej grupie.

Dzieci świata

★ „Jak żyją dorośli i ich dzieci w różnych częściach świata?” - rozmowa i oglądanie prezroczy, książek, pocztówek, zdjęć z kolorowych czasopism.

Cel: pokazanie dzieciom wyglądu miejsc, w których żyją ludzie (Afryka, Ameryka Północna i Południowa, Azja, Europa i Oceania), charakterystycznych kształtów domów (uzależnionych od panującego w danym miejscu klimatu), wyglądu ludzi różnych ras.

Środki dydaktyczne: prezrocza, książki, pocztówki, zdjęcia z kolorowych czasopism.

★ Zabawa dydaktyczna „Twarze”.

Cel: ćwiczenie pamięci wzrokowej poprzez stwarzanie sytuacji do dostrzegania podobieństw i różnic w wyglądzie dzieci z różnych stron świata (kształt twarzy, oczu, kolor skóry, mimika).

Środki dydaktyczne: zdjęcia przedstawiające twarze dzieci różnych ras, masa papierowa, tektura, gips, farby klejowe lub plakatowe.

a) Dzieci wspólnie z nauczycielem oglądają twarze utrwalone na zdjęciach z czasopism.

1. Czym różnią się między sobą te twarze? (np. kształtem oczu - skośne / proste; kolorem skóry - biała, żółta, czarna, „czerwona”; kolorem włosów i fryzurą; tym, co wyrażają - radość, smutek, zdziwienie, żal itp.).

2. Wybranie przez dzieci twarzy, które będą wykonywać.

3. Narysowanie na tekturze kształtu twarzy i jego wycięcie.

4. Pokrycie tekturowego szablonu mieszaniną masy papierowej z gipsem (poczekać aż wyschnie).

5. Pomalowanie maski z uwzględnieniem charakterystycznych cech rasy, o których była mowa przy omawianiu twarzy ze zdjęć.

6. Wybranie miejsc ekspozycji masek i umieszczenie ich w sposób zaproponowany przez dzieci.

Uwaga:

Maski powinny być w zasięgu rąk dzieci, aby można było je wykorzystywać do innych działań, o których mowa dalej.

★ Zabawa w inscenizację ruchowo-mimiczną wiersza „Lapończyk i ren” B. Lewandowskiej lub „Ali” E. Szelburg - Zarembiny (H. Kruk, 1992).

Cel: rozwijanie myślenia twórczego poprzez stwarzanie okazji do wymyślania własnych sposobów przedstawiania treści wiersza, wybierania rekwizytów i decydowania o obsadzie przedstawienia.

Środki dydaktyczne: maski oraz przedmioty, które związane będą z tekstem wybranego do inscenizacji wiersza.

Poznajemy dzieci z różnych części świata

Cel: kształtowanie przyjaznego stosunku do dzieci całego świata poprzez dostrzeganie różnic i podobieństw między nimi (np. zwyczaje, miejsce zamieszkania, kolor skóry, zabawy).

Uwaga:

W zależności od wieku i treści, które dzieci zainteresują należy wybrać odpowiedni dla nich zakres treści dotyczący życia dzieci na innych kontynentach. Jest to tematyka bardzo odległa, niemożliwa do bezpośredniego poznania, a więc bardzo trudna do zrozumienia przez dzieci. Należy potraktować ją wyłącznie jako zachętę do poznawania innej niż otaczający świat rzeczywistości. Dobrym łącznikiem między doświadczeniami dzieci a zdobywanymi informacjami będą bohaterowie cykli obrazków przedstawiani dzieciom po imieniu (czasami bardzo egzotycznie brzmiącymi). Warto też szerzej potraktować wybrane zagadnienie, co pomoże zmniejszyć stereotypy w spostrzeganiu innych ludzi.

Afryka

Środki dydaktyczne: cykle obrazków (do wyboru) (E. Beaumont, M. - R. Pimont, 1992): „Jarmarki Afryki Północnej”, „Zabawy małych Afrykańczyków”, „Dzieci z Maroka”, Abbah - dziecko Sahary”, „Dzień w oazie”, „W obozowisku Tuaregów”, „Plemię Buszmenów”, „Alima - dziecko czarnej Afryki”, „Praca mamy Alimy”, „Czas na odpoczynek”, „Wśród dzieci w wiosce”, „Święto w wiosce”.

a) Zabawa przy piosence „Podajmy sobie ręce” (muz. K. Kwiatkowska, sł. D. Gellner) (A. Szczerbińska, 1990).

b) Rozmowy na podstawie wybranych cykli obrazków przedstawiających życie mieszkańców kontynentu afrykańskiego.

- W co lubią bawić się mali Afrykańczycy?

- W jaki sposób pomagają swoim rodzicom dzieci z Maroka?

- Jak żyje Abbah, dziecko Sahary?

- Dlaczego Alima - dziecko czarnej Afryki żyje inaczej niż my? Czego nie ma w swojej wiosce Alima, a czego my w naszym domu i mieście?

c) Słuchanie afrykańskich baśni np. z Sudanu: „O sułtanie Darai, gazeli i zebra-ku”, czy „O Ahmedzie, co język zwierząt rozumiał” (W. Markowska, A. Milska, 1970).

d) Słuchanie oryginalnej pieśni murzynów z Konga „Ya, ya, ya, ya” („Po pracy”), sł. polskie B. Chodyna (Z. Stankiewicz, 1973).

Cel: zapoznanie dzieci z zestawem dźwiękowym w skali trzystopniowej.

e) „Radosny taniec przy dźwiękach tam - tamów” - zabawa rytmiczno - ruchowa.

Ameryka Północna

Środki dydaktyczne: cykle obrazków (do wyboru) (E. Beaumont, M. - R. Pimont, 1992): „Julia i Marek mieszkają w Kanadzie”, „Poznawanie Kanady”, „Na plantacji klonów”, „Kanadyjscy Indianie”, „Putulik, mały Eskimos”, „W eskimoskiej wiosce”, „W domu Putulika”, „Wycieczka po Stanach Zjednoczonych”, „Zwykły dzień Teddy’ego”, „Dzieci o różnym kolorze skóry”, „Paolo - Mały Meksykańczyk”, „Paolo i jego rodzina”, „Co lubi Paolo?”, „Współcześni Indianie”.

a) Rozmowy na podstawie wybranych cykli obrazków przedstawiających życie mieszkańców kontynentu Ameryki Północnej.

- Jakie sporty są najbardziej popularne w Kanadzie?

- Jak żyje Eskimos Putulik?

- Jak wygląda „zwykły” dzień chłopca ze Stanów Zjednoczonych?

- Co lubi robić Paolo - mały meksykański chłopiec? Na co wy mielibyście ochotę? (zjeść kukurydzę, otrzymać cukierki z okazji Nowego Roku, wybrać się na ryby, przymierzyć sombrero).

- Jak spędza dzień Słoneczny Promyk, dziecko z plemienia Siuksów?

b) Słuchanie baśni np. eskimoskiej „O starym pasterzu Lamu i jego wiernym psie, o złym panu i dobrym duchu morza” (W. Markowska, A. Milska, 1984).

Ameryka Południowa

Środki dydaktyczne: cykle obrazków (do wyboru) (E. Beaumont, M. - R. Pimont, 1992): „Maria - dziewczynka z Brazylii”, „Zwykły dzień Marii”, „Iracema - Indianka z Amazonii”, „W indiańskiej wiosce”, „Andy”.

- a) Zabawa taneczna do melodii brazylijskiej samby (lambady).
- b) Rozmowy na podstawie wybranych cykli obrazków przedstawiających życie mieszkańców kontynentu Ameryki Południowej.
 - Jak wygląda zwykły dzień Marii - dziewczynki z Brazylii?
 - Jak żyje Iracema - Indianka z Amazonii?
 - Jak żyją rodziny indiańskie mieszkające w Andach?
- c) Słuchanie muzyki andyjskiej (np. nagrań zespołu Varsovia Manta).
- d) Zabawa do piosenki „Indiańskim krokiem” (muz. E. Pałasz, sł. M. Terlikowska) (Z. Stankiewicz, 1973).

Cel: utrwalanie zasad bezpiecznego przechodzenia przez jezdnię poprzez pokazanie analogii ze sposobem poruszania się Indianina; wyjaśnienie wyrażenia „bądź czujny jak Indianin i bystry bądź jak rys”.

Azja

Środki dydaktyczne: cykle obrazków (do wyboru) (E. Beaumont, M. - R. Pimont, 1992): „Yoko - mała Japonka”, „Dom Yoko”, „Yoko w szkole”, „Wolny dzień”, „Pora posiłku”, „Japońskie potrawy”, Dziecięce święta”, „Origami”, „Lanshin - mała Chinka”, „Chińskie krajobrazy”, „Szanghaj”, „Lanshin idzie do szkoły”, „Lanshin spaceruje po mieście”, „Wszyscy do pracy”, „Wycieczka po Chinach”, „Chiński posiłek”, „Maryska i Tarun - dzieci hinduskie”, „Na grzbiecie słonia”, „Indie i monsuny”, „Domy w Indiach”, „Maryska i jej mama”, „Do stołu”, „Dzień w Benaresie”, „Zabawy w Indiach”.

- ★ Słuchanie piosenki „Tokijski tramwaj” jako przykład dziecięcej piosenki japońskiej, sł. polskie J. Hilchen (Z. Stankiewicz, 1973).
- ★ Rozmowy na podstawie wybranych cykli obrazków przedstawiających życie mieszkańców Azji.
 - Jak wygląda zwykły dzień dziewczynki z Japonii?
 - Jakie dziecięce święta są obchodzone w Japonii? (święto lalek, święto latawców).
 - O czym opowiadały wam dzieci mieszkające w Indiach - Maryska i Tarun?
- ★ „Słoń-zwierzę azjatyckie” wydzieranka z malowanego papieru.

Cel: rozwijanie umiejętności wydzierania, układania i naklejania form na przygotowanej wcześniej płaszczyźnie, które będą dominować nad nią wielkością i kolorem.

Środki dydaktyczne: papier z bloku rysunkowego wcześniej pomalowany farbami plakatowymi (musi być dokładnie wysuszony), klej, pędzel do rozprowadzania kleju.

Przebieg:

1. Wybranie przez dzieci papieru na podłoże.
2. Wydzieranie, układanie i naklejanie form, które będą dominować wielkością i kolorem. Następnie dzieci uzupełniają kompozycję o elementy bardziej szczegółowe, wzbogacające treść kompozycji.

★ Zabawa taneczna do piosenki „Cztery zielone słonie” (muz. L. Kaszycki, sł. A. Świrszczyńska) (B. Podolska, 1979).

★ Słuchanie bajki chińskiej „O wolarzu i czarodziejkiej prądce” (M. Niklewicz, 1989).

Europa

Środki dydaktyczne: cykle obrazków (do wyboru) (E. Beaumont, M. - R. Pimont, 1992): „Krótka podróż po Europie”, „Dom w Europie”, „Domy z drewna i z kamienia”, „Jan - młody Holender”, „Hiszpania i Portugalia”, „Tatiana - dziewczynka z Rosji”, „Tadeusz - wasz kolega”, „Wycieczka po Francji”, „Christoper - chłopiec z Anglii”, „Hans jest małym Niemcem”, „Tony - chłopiec z Irlandii”, „Milena jest małą Greczynką”, „Joanna - dziewczynka ze Szwajcarii”.

- a) Odnalezienie na mapie świata kontynentu Europejskiego i zaznaczenie jego konturów.

Środki dydaktyczne: atlas świata lub mapa Europy, albumy zawierające zdjęcia z różnych krajów europejskich, Encyklopedia Geografii, foldery biur podróży itp.

- b) Zapoznanie z piosenkami z różnych części Europy (do wyboru) np. „Trzy kurki” (mel. francuska, sł. H. Rostworowski); „Tańczy z nami cały świat” (mel. szwedzka, sł. T. Śliwiak); „Włoski walczyk” (dziecięca piosenka włoska, sł. H. Rostworowski); „Kaczuszki” (mel. węgierska, sł. N. Kuczyńska); „Tańcz ze mną” (dziecięca piosenka holenderska, sł. H. Januszewska); „Iskiereczka” (mel. rosyjska, sł. J. Porazińska) (Z. Stankiewicz, 1973).

- c) „Podróż po Europie” - wycieczka w interesujące i warte obejrzenia miejsce, możliwie blisko miejsca zamieszkania dzieci.

Uwaga:

Wycieczka dla dzieci młodszych powinna uwzględniać okolicę bardzo bliską miejsca zamieszkania. Dzieci starsze mogą wyruszyć na wycieczkę dłuższą, na której będą miały możliwość zwiedzić wybrany zabytek, zaobserwować elementy krajobrazu i / lub charakterystyczną dla danego terenu roślinność. Na pewno będą zdziwione, że to jest Europa. Warto uwzględnić podczas jej trwania działania plastyczne, jako próby przelania własnych, jakże świeżych wrażeń, na papier.

Środki dydaktyczne: „bilety na wycieczkę” z narysowanym na nich konturem Europy, kredki, mazaki, kolorowy papier, kartki z bloku technicznego, klej.

d) Opowiadanie nauczycielki na podstawie historyjki obrazkowej „Krótka podróż po Europie”.

Cel: przybliżenie dzieciom wybranych, charakterystycznych miejsc kojarzących się z kontynentem Europejskim (Polska, Niemcy, Holandia, Francja).

Uwaga:

Działania te są przewidziane na kilka dni. W zależności od dostępnego materiału dydaktycznego nauczyciel powinien wg własnego uznania zorganizować podobną „podróż”, pamiętając jednak o konieczności skojarzenia obrazów z danego kraju z działaniem (zabawa, wykonanie działań plastycznych, bajki, muzyka itp.).

Przebieg:

1. Zabawa taneczna do piosenki „Wycieczka” (muz. A. Hundziak, sł. E. Żukowska) (zob. U. Smoczyńska - Nachtman, 1988).

2. Przystanek nr 1 - Polska; np. obejrzenie widokówek z charakterystycznymi zabytkami i krajobrazami, próby ich nazywania; losowanie z „podróznej torby” obrazka, który wskaże, którą ze znanych polskich bajek należy opowiedzieć (opowiadanie nauczycielki).

3. Przystanek nr 2 - Niemcy; np. obejrzenie widokówek z charakterystycznymi zabytkami i krajobrazami; Jan Guttenberg - człowiek, który pierwszy raz użył ruchomych czcionek drukarskich; próby układania napisów za pomocą stempli (dla dzieci starszych) i stemplowanie jako projektowanie rytmów (dla dzieci młodszych).

4. Przystanek nr 3 - Holandia; np. obejrzenie widokówek z charakterystycznymi zabytkami i krajobrazami (wiatraki, kanały wodne i domy na łodziach, pola tulipanów); wykonanie łódeczek z papieru (skorupy orzecha włoskiego) i puszczanie ich na wodzie. Nauka kilku podstawowych słów w języku fryzyjskim: dzień dobry - Hoi [hoj], do widzenia - Oant sjen [ont sjen], proszę - Asjebleaft [asz -je - blift], tak-Ja [ja], nie - Nee [nej]. Zabawa taneczna do dziecięcej piosenki holenderskiej „Tańcz ze mną” (zob. Z. Stankiewicz, 1973).

5. Przystanek nr 4 - Francja; np. obejrzenie widokówek z charakterystycznymi zabytkami i krajobrazami; kolejka Train'a Grande Vitesse (TGV) jako najnowo

cześniejsza kolej na świecie. Nauka kilku podstawowych słów w języku francuskim: Dzień dobry - Bonjour [bąžu:r], do widzenia - Au -revoir [o -rwła:r], dziękuję - Merci [mersi], tak - Oui [hi], nie - No [na].

Australia i Oceania

Środki dydaktyczne: cykle obrazków (do wyboru) (E. Beaumont, M. - R. Pimont, 1992): „Jane - mała Australijka”, „Zwierzęta Australii”, „Na australijskim ranczo”, „Aborygeni”, „Nowa Zelandia”, „Hawaje”, „Tahiti”.

a) Wykonanie wieńców na szyję z kwiatów (bibułka).

b) Zabawa dydaktyczna „Zwierzęta Australii” - zagadki rysunkowe i ruchowe.

c) Projektowanie „hawajskich” wzorów na płótnie.

★ Inscenizacja wiersza „Dzieci” D. Gellnerowej (H. Kruk, 1991).

Cel: wzbogacenie odbioru fonicznego tekstu o elementy gry cielesno - kinestetycznej i uaktywnianie przez to podstawowych dróg percepcji (oko, ucho, ciało).

a) recytacja wiersza z udziałem dzieci, które mówią dwie pierwsze linijki wiersza („wszystkie dzieci na całym świecie”). Próba odpowiedzi na pytanie: Co lubią robić dzieci na całym świecie?

Uwaga:

Bardzo ważne jest to, aby dzieci same podawały przykłady sytuacji czy wymieniały obiekty, które lubią. Trzeba dać im trochę czasu na zastanowienie się i nabranie chęci do podzielenia się własnymi lub zaczerpniętymi z tekstu wiersza pomysłami (np. skakanie na jednej nodze, zanudzanie mamy [w jaki sposób to robicie?], śpiewanie piosenek, zbieranie skarbów [szukanie skarbów schowanych w sali], jedzenie słodczy). Każda z propozycji powinna być zilustrowana ruchem.

b) próba odpowiedzi na pytanie: Jakie są dzieci na całym świecie?

Środki dydaktyczne: zdjęcia, książki z obrazkami przedstawiającymi twarze dzieci różnych ras, albumy malarskie itp.

Przebieg:

1. Rozmowa

a) Czym różnią się między sobą te dzieci? Czym różnią się od nas?

b) Co wy macie wspólnego z tymi dziećmi?

- Jakiego są wzrostu? A wy?

Uwaga:

Wskazane jest stworzenie warunków do mierzenia wzrostu dzieci, określenia wysokości w centymetrach; zaznaczanie wzrostu kreską na np. framudze drzwi i dokonywanie porównań. Próby określania i zaznaczania (przez dzieci) wzrostu dzieci widzianych na zdjęciach.

- Ile lat macie wy, a ile dzieci widziane na zdjęciach?
- Czy są grzeczne, czy nie? A wy? Dlaczego tak myślicie?
- Czy są wśród was dzieci chwalipięty i skromne? A jakie one są?
- Czy są wśród was dzieci pracowite i leniwe? A jakie mogą być one?
- Czy są wśród nich dzieci - kłamczuchy i te, mówiące prawdę? Jakie dzieci są u nas w grupie?
- W jakich językach one rozmawiają? W jakim języku wy mówicie? Czy bez znajomości języka można się porozumieć? Jak to zrobić?

Uwaga:

Zaproponowane pytania powinny być pretekstem do dalszych, rozbudowanych działań z dziećmi (dotyczyć one mogą problematyki z zakresu kształtowania pojęć matematycznych: czasu; społeczno - moralnych: cech charakteru, akceptowania odmienności; myślenia i mowy : opanowywania słownictwa potrzebnego do udzielenia odpowiedzi na postawione pytania).

- c) „Gucio - gucio” - wymyślanie języka, w którym można przekazać podstawowe komunikaty.

Cel: stwarzanie okazji do przesyłania komunikatów niewerbalnych dotyczących uczuć i sympatii oraz ćwiczeń w aktywnym słuchaniu (jako przeciwwagi dla doszukiwania się znaczeń we wszystkich zachowaniach niewerbalnych).

Zadaniem dzieci będzie prowadzenie między sobą rozmowy za pomocą języka „gucio - gucio”. Jest on bardzo łatwy, ponieważ istnieje w nim tylko jedno słowo - „gucio”. Aby rozmowa się udała dzielimy grupę na 3 - 4 osobowe zespoły. Jedno dziecko opowiada o czymś, pyta itp. Pozostali starają się odgadnąć odczucia mówiącego. Następnie zamieniają się rolami.

Na zakończenie z całą grupą, krótko omawiamy elementy komunikatów bezsłownych: jakich gestów, mimiki i ruchów ciała używali rozmawiający?

- ★ Napisanie listu do dzieci z innej części świata z wykorzystaniem tekstu wiersza Z. Redlarskiej „Czy jest taki las, który wszystko pamięta?”

Cel: próby tworzenia komunikatów z wykorzystaniem pisma obrazkowego (informacje dla nieznanego dziecka uznane za ważne przez same dzieci); utrwalenie adresu, pod którym mieszka każde z uczestniczących w działaniu dzieci; zapoznanie (lub utrwalenie) ze sposobem adresowania listu (podanie imienia i nazwiska adresata, nazwy ulicy, numeru domu i mieszkania, podanie kodu i miasta, w którym mieszka odbiorca listu).

Czy jest taki las, który wszystko pamięta?

Zofia Redlarska

Pamiętam wesołe pięty
czternastu chłopaków
z krainy piaskowej tęczy,
ich śmiech radosny,
który turlał się z pagórka
zieloną łąką
pstrokatą w piegi
i śnieg rumianków
z koszykiem
pełnym zabaw
jak po grzybobraniu:
w „zielone”, w „taczki”,
w „bociana na jednej nodze” ...
I dziś czekam na Wasz list, Kochani!

Piszcie pod adresem:

IMIĘ i NAZWISKO: Pachnący Las
Ulica: Kukułcze Gniazdo
Miasto: Pełnia Lata

- czekam z niecierpliwością -
do czasu, gdy brzożom
pospadają żółte liście nadziei,
na spotkanie z Wami, Kochani.

- ★ Zabawa „Zum” (M. Suchocka, 1997).

Cel: umożliwienie dzieciom przekazania otoczeniu własnego nastroju; wprowadzenie dzieci w dobry humor.

Dzieci siedzą (stoją) w kole. Osoba prowadząca pokazuje sposób powitania. Wyciągnięta prawa ręka w przód z kciukiem skierowanym do góry informuje, że mamy dobry nastrój, że jest nam wesoło. Kciuk skierowany w bok mówi innym, że nie wiemy jaki mamy nastrój. Kiedy kciuk jest skierowany w dół, otoczenie jest poinformowane o naszym smutku (złym nastroju). Każdy z uczestników zabawy wyciąga przed siebie prawą rękę, kciukiem określa nastrój i krzyczy przy tym słowo: „Zum”. Powitanie powtarzamy trzy razy, w coraz szybszym tempie.

- ★ Zabawa dydaktyczna „Przeciwnie”.

Cel: doskonalenie umiejętności dobierania i poprawnego stosowania przysłówków o znaczeniu przeciwnym.

a) dużo - mało, wysoko - nisko, długo - krótko, głęboko - płytko, smutno - wesoło, ciepło - zimno, daleko - blisko;

b) grzecznie - niegrzecznie, sucho - mokro, ładnie - brzydko, ciekawie - nudno.

★ „Gazetowe kłopoty” zabawa z gazetami (por. E. de Bono, 1995).

Cel: odkrycie przez dzieci niekonwencjonalnych sposobów wykorzystania starych gazet.

Środki dydaktyczne: stare gazety, teatrzyk chińskich cieni.

a) Teatrzyk chińskich cieni pt. „Kłopoty pewnej gazety” (gazeta jest smutna, bo czuje się niepotrzebna, samotna. Prosi o pomoc dzieci, aby znowu była potrzebna).

b) Działanie „gazeta znowu potrzebna” wg pomysłów dzieci.

- wykorzystanie origami - stateczki („wielka wyprawa w miednicę”),
- gazeta jako pomoc do ćwiczeń i zabaw (kulki do rzucania do celu),
- tworzenie książeczek i komiksów ze zdjęć i wycinków prasowych,
- jako papier do okładania książek,
- moda 2000 - wykonanie strojów z gazet - pokaz mody.

Polska - mój kraj, moja ojczyzna

Opracowała Wiesława Jabłonowska

Co to jest Polska?

★ Zabawy dydaktyczne przy stolikach.

a) Składanie obrazków z kilku części: biały orzeł, flaga.

b) Prowadzenie linii łączących poszczególne punkty (Polska - kontur granic).

Cel: rozwijanie procesów analizy i syntezy; koordynacji wzrokowo - ruchowej, wzrokowo - kinestetyczne utrwalenie konturów Polski.

★ Słuchanie wiersza Włodzimierza Domeradzkiego „Ojczyzna” (J. Słońska, 1990).

Cel: budzenie świadomości narodowej poprzez nabywanie przekonania, że: jesteśmy Polakami, urodziliśmy się w Polsce, mówimy po polsku, chodzimy do polskiego przedszkola, naszą Ojczyzną jest Polska.

★ Zajęcia w kąci patriotycznym.

a) Szukanie na kuli ziemskiej - globusie: gdzie leży Polska?

b) Polska - poznanie dużej mapy - odszukanie i pokazanie na mapie miasta, w którym żyjemy,

c) Podróż z biegiem Wisły.

- zaznaczenie na mapie źródła rzeki oraz kilku największych miast, przez które przepływa: Krakowa, Warszawy, Gdańska.

★ Nauka wiersza Władysława Bełzy pt. „Kto ty jesteś?” (J. Słońska, 1990).

Cel: wzbogacenie słownika dziecka o pojęcia patriotyczne: godło - orzeł biały, barwy ojczyste - flaga biało - czerwona.

★ Poznaj herb swojego państwa, miasta i rodu - praca z książką „Herbarz Polski” (zob. M. Kielar, 1988).

Cel: rozwijanie zdolności rozumienia i stosowania symboli i znaków (herby miast, państw, rodów).

Uwaga:

Dzieci początkowo oglądają herby tych miast, które dokładnie oznaczają nazwy (Konin - konie, Łódź - łódź z wiosem, Jelenia Góra - jelen na górze). Następnie oglądają inne herby, których znaki są umowne i wcale nie przedstawiają tego, co jest w nazwie.

- ★ Herb mojej rodziny - projektowanie umownych znaków.

Uwaga:

Wprowadzenie dzieci w świat symboli, zaczynamy od tego, co jest im bliskie. Nie wymagamy od dzieci definiowania słowa - herb. Praca powinna przebiegać w kierunku intuicyjnego poznania tego pojęcia przez dzieci. Możemy zapoznać dzieci z historią powstania herbów. Oto ona:

Przed wieloma setkami lat, niewielu ludzi umiało pisać, więc rolnicy zaznaczali granice swoich pól znakami rytymi w kamieniu lub drewnianym słupie. Bartnicy również oznaczali swoje barcie, z których wybierali miód. Rodziny rycerzy umieszczały swoje herby na chorągwiach, tarczach i mieczach, by można ich było rozpoznać w czasie walki. Wiele lat temu (około 700) wprowadzono w Polsce zwyczaj oficjalnego nadawania herbów przez władców. Królowie i księżęta nosili pierścienie z własnym herbem, którymi pieczętowali listy i ważne wiadomości. Herby nadawano nie tylko ludziom, ale i miastom. Zwyczaj ten przetrwał do dziś.

Podróż z biegiem Wisły

Kraków

★ „O smoku wawelskim” - teatrzyk kukielkowy na podstawie utworu Cz. Janczarskiego (Cz. Janczarski, 1985).

- ★ „Wawel i smocza jama” - wykonanie scenki rodzajowej, praca w grupach.

Cel: wzbogacenie doświadczeń plastycznie - konstrukcyjnych poprzez wspólne wykonanie i komponowanie dekoracji.

Grupa I - buduje zamek z kartonów i maluje go farbami.

Grupa II - robi „smoczą jamę”, dzieci gniotą szary papier, bibułkę i układają tak, by powstała duża i głęboka jama (by zmieściło się w niej 3 dzieci).

Grupa III - lepi z gliny smoka łącząc ją z tekturą, szmatkami, piłeczkami pingpongowymi.

★ Słuchanie opowiadania Zofii Chmurowej pt. „O trębaczach z Wieży Mariackiej” (Z. Chmurowa, 1995).

Cel: wyjaśnienie w legendzie przyczyny urwanej melodii krakowskiego hejnału.

Uwaga:

Słuchanie w radio hejnału z Wieży Mariackiej.

- ★ „Krakowiak” - nauka tańca ludowego (zob. U. Smoczyńska - Nachtman, 1983).

Cel: rozwijanie zainteresowania muzyką ludową regionu; rozwijanie estetycznych, tanecznych ruchów dziecka.

Uwaga:

Przed przystąpieniem do opracowywania tańca, należy zapoznać dzieci z jego melodią, charakterem, jak i ludowym strojem krakowskim (hafty, naszytka, korale, cekiny, wstążki, czapka z pawimi piórami).

★ Przygoda w Krakowie - improwizacja, pantomima w twórczym opowiadaniu legendy „O wawelskim smoku”.

Cel: poznanie nowych sposobów opowiadania bajek, (improwizacja, pantomima); zachęcanie do wyrażania w swobodnej, artystycznej formie własnych emocji.

Środki dydaktyczne: płótno - około 10 metrów długości i 1 metr szerokości, farby artystyczne, pędzle, strój smoka, jako tło do inscenizacji posłuży scenka: „Wawel i smocza jama”.

1. Smok - malowanie na płótnie.

2. „O wawelskim smoku” - improwizacja słowno - muzyczna.

Bardzo polubią legendę „O wawelskim smoku”. Chciałabym, abyście opowiedziały ją śpiewając, czyli tworząc muzykę i słowa; takie opowiadanie bajek nazywamy improwizacją. (Jeżeli dzieci mają trudności, nauczycielka pierwsza improwizuje zachęcając dzieci do twórczości).

3. Improwizacja ruchowa (pantomima).

- Pokażcie mi, jak zachowywał się smok, którego bardzo bolał brzuch?

Uwaga:

Ruchową twórczość dzieci pobudzi odpowiednio dobrana muzyka.

4. „Spotkanie ze smokiem” - inscenizacja w opracowaniu W. Jabłonowskiej.

Dziewczynka (wchodzi na scenę, rozgląda się)

Po różnych znakach rozpoznaję miasto Kraków. Chodźmy wprost do smoczej jamy. Smok podobno od stuleci, bardzo chętnie zjada dzieci.

Chłopiec (podchodzi do smoczej jamy)

Widzę dół, jak kocham mamę, wyszliśmy przed smoczą jamę. Jama bardzo jest głęboka, trzeba z niej wywołać smoka.

(Dzieci wywołują smoka, chłopcy pierwsi, a dziewczynki powtarzają jak echo).

Smoku... Smoku

wychodź z jamy...

my do walki cię wzywamy...

ogień z twojej paszczy leci...
ale chociaż zjadasz dzieci...
my się ciebie nie lękamy...
dalej Smoku, wychodź z jamy...

Smok (wychodzi ze smoczej jamy)

Kto tu znowu mnie zaczepia?
Czego chcecie, czy nie wiecie,
że od dawna już na świecie
dzieci Smokiem nikt nie straszy.

Dziewczynka i chłopiec (razem)

To pan Smok nie jada dzieci?

Smok

Mówię przecież drogie dzieci, by nie wierzyć już legendzie.
Żaden smok was jeść nie będzie, my żywimy się
sałatą lub marchewką dajmy na to.
Daję słowo, że nie kłamię.

Dzieci

Panie Smoku przepraszamy, niech pan wraca do swej jamy.

5. Zabawa przy muzyce „Smoku, złap swój ogon”.

Dzieci podzielone są na grupy 8 - 10 osobowe. Stają w rzędzie, ręce trzymają na ramionach kolegi stojącego z przodu. Pierwsze w rzędzie dziecko jest głową smoka, ostatnie jest końcem ogona. Smoki tańczą wesoło przy muzyce, na przerwę, smok stara się złapać swój „ogon”.

Warszawa

★ Słuchanie legendy Janusza Laskowskiego pt. „Legenda o złotej kaczce” (H. Kruk, 1980).

Pytania do dzieci:

- Gdzie według ciebie można spotkać złotą kaczkę?
- O co byś poprosił złotą kaczkę?

Uwaga:

Na środku sali w misce z wodą pływa kaczka. Dzieci podchodzą do niej i wypowiadają swoje życzenia.

★ Wykonanie obrazu do „Legendy o złotej kaczce” - malowanie na szkle.

Cel: wzbogacenie ekspresji malarskiej poprzez dostarczenie dzieciom nowego tworzywa do malowania.

Uwaga:

Dziecięce obrazy należy oprawić w ramki i urządzić wystawę dla dzieci i rodziców. Możemy również zorganizować aukcję dziecięcych prac, a otrzymane fundusze przeznaczyć na wycieczkę plenerową w zabytkowe miejsce.

★ Zabawa rytmiczna z piosenką „Warszawski szewczyk” muz. A. M. Klechniowska, sł. W. Chotomska (M. Dąbrowska, J. Grafczyńska, 1974).

★ Teatrzyk chińskich cieni na podstawie utworu Małgorzaty Szyszko - Kondej pt. „Tajemnicza wyprawa”.

Cel: pobudzenie wyobraźni, która ułatwi dzieciom udanie się wraz z bohaterami opowiadania, na tajemniczą wyprawę; zachęcanie dzieci do poszukiwania magicznego przedmiotu, który poprawia nastrój nawet w najbardziej pochmurny dzień.

Tajemnicza wyprawa

Małgorzata Szyszko - Kondej

Za oknem wisiały ciężkie chmury. Drzewa kołysały się na wietrze, kłaniały się domom i ulicom. Słońce, nawet gdyby bardzo chciało, w taką pogodę nie miało po co wychodzić. Czy mogło więc zdarzyć się coś ciekawego?

A właśnie dzisiaj tata wymyślił wycieczkę. Marta i Marcin bardzo lubili pomysły taty, więc krzyknęły tylko - hurra! - już siedzieli w samochodzie.

- To będzie zupełnie inna wycieczka - uprzedził tata. - To będzie specjalna wyprawa - dodał uśmiechając się tajemniczo.

Samochód skręcił w wyboistą drogę. Nie widać było jej końca, a nawet zakrętu. Z gęstej mgły wyłaniały się tylko krzywe wierzby przy drodze.

- Co to jest? - Marta wskazała na niewielki pagórek, na którym majaczył dziwny kształt. - Może to jest słoń z zadartą trąbą? - zgadywała.

- Wcale nie słoń! - zaprzeczył Marcin. - Widzę wyraźnie dom z kominem.

- To są właśnie ruiny zamku - oznajmił uroczyście tata.

Z bliska wszystko wyglądało jeszcze bardziej tajemniczo. Trąba słonia okazała się basztą, a dom tylko jedną ścianą zamku i w dodatku podziurawioną. Na ceglach rósł mech, a schody nie prowadziły do żadnych drzwi.

- Patrzcie, tu coś jest narysowane! - Marta przypatrywała się wielkiemu kamieniowi.

- Strzałka! - Marcin aż przykląkł, żeby lepiej zobaczyć. - A tu, pod kamieniem... Zobaczcie! Jeszcze jedna! Może prowadzi do skarbu?...

- Może do zaklętej królowny? - podpowiedziała Marta.

- Ojej, musimy to sprawdzić! - Marta z niecierpliwością aż podskakiwała.

- A więc wejdźmy do zamku - zaproponował tata. - Otwórzmy drzwi...

- Jakie drzwi? Przecież żadnych drzwi tu nie ma - zdziwił się Marcin.

Wyobraźmy sobie, że przyszlismy tu dawno, dawno temu. Zamek nie był wtedy ruiną. Dookoła było gwarno i wesoło. A i my wyglądaliśmy inaczej. Były też drzwi, wspaniałe komnaty, obrazy w złotych ramach, marmurowe schody... - opowiadał tata.

- I tron, królowna, a przed zamkiem złota karetka - rozmarzyła się Marta.

- A więc wejdzmy do środka - zachęcała mama.

To prawda, że wystarczy tylko przymknąć powieki, żeby zobaczyć wszystko, co się zechce. I wcale nie są potrzebne do tego czarodziejskie okulary, ani nawet lornetka.

- Tu jest jadalnia, tu sypialnia... - oprowadzała po zamku Marta.

- A tam... Słyszycie muzykę? To sala balowa. - Marcin też odpłynął w świat wyobraźni.

- Czy mogę prosić panią do tańca? - Tata nisko skłonił się przed mamą.

- Z przyjemnością - odpowiedziała mama. - Tylko zapomniałam sukni balowej.

- A my wszyscy zapomnieliśmy o skarbie - przypomniał Marcin.

Skarb. To brzmi bardzo tajemniczo! Coś takiego chowa się zwykle w specjalnym miejscu. Tym miejscem mogła być tylko baszta!

Do baszty prowadziły wąskie i strome schodki. Nad nimi wisiała pajęczyna, która kołysała się w prawo i w lewo...

- Uhu, uhu, uhu - rozległo się tuż nad głową Marcina.

- Ojej! - wrzasnął przerażony.

- To tylko sowa - uspokoił go tata. - Obudziliśmy ją. Biedactwo, przstraszyła się jeszcze bardziej niż ty.

- W takim razie nie przeszkadzajmy jej - zaproponowała mama. - Musimy jeszcze pójść do lochów zamkowych.

Teraz schodzili po schodach w dół i w dół. Było tu zupełnie inaczej niż na górze. Chłodno i ciemno. Na szczęście tata nie zapomniał o latarce. Zapalił ją i na ścianach zatańczyły cienie.

- Kiedyś te piwnice były pełne beczek z winem - opowiadał.

- O, żaba siedzi w kałuży! - przerwała Marta. - No, pocałuj ją, Marcin, może przemieni się w królownę i weźmiecie ślub?

- Sama ją pocałuj! Wolę znaleźć skarb... O, jest! - zawołał po chwili Marcin.

- Co jest? - Marta już była przy nim.

- Jest strzałka - odpowiedział spokojnie chłopiec.

Skarbów nie znajduje się byle gdzie i byle jak. Trzeba najpierw usłyszeć głos, który powie, że właśnie tu, a nie gdzie indziej czeka tajemnica. I Marcin taki głos usłyszał. Poszedł za nim i doszedł do skrzyni, starej i zakurzonej. Żeby ją otworzyć, musiał wypowiedzieć zaklęcie:

Hokus - pokus, to nie żarty.

Bęc! - i schowek jest otwarty!

Pomogło. W środku leżał mały, szklany dzwoneczek. Marta już chciała się rozplakać, bo inaczej wyobrażała sobie skarb, kiedy Marcin wyjął go ostrożnie ze skrzyni. I wtedy dzwonek... zaśmiał się. Zaśmiał się tak dźwięcznie i perliście, że wszyscy wybuchnęli śmiechem. W podziemiach zamku zrobiło się jaśniej i weselej.

- Czy możemy zabrać go do domu? - zapytała Marta.

- Oczywiście - odpowiedziała mama. - Zawsze kiedy będzie nam smutno, weźmiemy go do ręki...

- I będziemy śmiać się razem z nim - dokończył Marcin.

Zadania proponowane dzieciom:

1. Gdzie znajdują się miejsca, o których możemy powiedzieć, że są tajemnicze?

2. Narysuj, a następnie opowiedz swoją przygodę w tajemniczym miejscu.

3. Zbuduj z dostępnych ci materiałów (klocki drewniane i plastikowe typu „Lego”, kartony tekturowe, kolorowe szarfy) tajemnicze miejsce.

★ Zabawa inscenizowana do piosenki z muz. E. Pałlasza pt. „Piosenka o warszawskiej syrence” (M. Dąbrowska, J. Grafczyńska, 1974).

★ Słuchanie utworów literackich opowiadających o legendarnym warszawskim Bazyliisku, do wyboru: wiersz T. Kubiaka pt. „Bazyliisk i Barbarka”, „Legenda o Bazyliisku” A. Oppmana (A. Oppman, 1995).

★ „Gazetowi rycerze” - wykonanie rycerskiego stroju (zbroja, hełm, miecz...).

Cel: rozwijanie umiejętności projektowania i wykonania stroju rycerskiego utrzymanego w stylistyce zbroi.

Środki dydaktyczne: gazety czarno - białe, klej, nożyczki, spinacze.

Gdańsk

★ Słuchanie legend i mitów morskich do wyboru w literaturze (J. Parandowski, 1990 i Z. Drapella, 1972).

★ Budowanie zamku z piasku i fantastycznej postaci króla Neptuna - zabawa badawcza.

Cel: stworzenie dzieciom sytuacji do odkrycia, że wilgotny piasek najlepiej się lepi, natomiast sypki i bardzo mokry rozplywa się.

★ W gościnie u króla mór - zorganizowanie przyjęcia.

Propozycje zabaw.

1. Aby wejść do królestwa Neptuna dzieci wykonują zadania:

a) wypij szklanę magicznego napoju króla mórz,

b) pokonaj tor przeszkód,

c) zjedz „morską” kanapkę.

2. „Chrzest morski” - nadawanie nowego (morskiego) imienia przez Neptuna i jego żonę.

3. Rozbawianie morskich władców (taniec, śpiew, inscenizacja...)

Uwaga:

Zabawę najlepiej przeprowadzić w plenerze, w naturalnych warunkach: nad rzeką, jeziorem, morzem. Jeżeli nie mamy takiej możliwości to wystarczy ogródek przedszkolny i dziecięcy basen.

★ Morze - wypowiedzi na podstawie albumów i dziecięcych wiadomości.

Cel: rozwijanie swobody w opowiadaniu własnych przeżyć i opowiadania na podstawie książek; uwrażliwianie dzieci na piękno „morskiego świata”.

★ Wykonanie fantastycznego obrazu inspirowanego wierszem Piotra Lasowskiego pt. „Narysuj biały żaglowiec” (H. Kruk, 1991).

★ Taniec pirata - improwizacja taneczna.

Cel: doskonalenie umiejętności odtwarzania ruchem nastroju i charakteru muzyki; stworzenie dzieciom okazji do samowrażania się ruchem i określania swej indywidualności.

Wakacje

opracowała: **Elżbieta Jaszczyszyn**

★ „Dopowiadanka” (wg Małgorzaty Szyszko - Kondej)

Czaruj, maruj i zaklinaj
stare łyżwy oddam za to
chcę mieć wreszcie zwariowane
pełne przygód super.....(lato).

Uwaga:

Odgadnięty wyraz dzieci mogą wykrzyknąć, podskakując jednocześnie do góry. Powtórzenie tego działania 2 - 3 krotnie pomoże wzbudzić emocje i nastrój oczekiwania.

★ „Przedszkole na wakacjach” - malowanie farbami klejowymi na podstawie opowiadania M. Szyszko - Kondej „Nasze przedszkole”.

Cel: rozbudzanie wyobraźni twórczej i jej uzewnętrznianie poprzez humor sytuacyjny.

Środki dydaktyczne: farby klejowe, duże kartki papieru do malowania, farby, kolorowe czasopisma, z których pewne elementy dzieci mogą przyklejać na wykonaną, lecz moką jeszcze pracę.

Nasze przedszkole

Małgorzata Szyszko - Kondej

Przyznam się szczerze, że z pamięci umiem rysować jedynie czołg. Czasami udaje mi się także kowboj, ale mam spore kłopoty z koniem, zwłaszcza z nogami konia. Widzicie więc, że niełatwe miałem zadanie, gdy pani na lekcji powiedziała:

- Tytuł rysunku brzmi „Nasze przedszkole”.

Zabrałem się szybko do pracy i tak zapamiętałem się w malowaniu, że kiedy poczułem szturchańca, podskoczyłem na ławce, a na kartce pozostał pomarańczowy zygzak.

- Marek, a ile okien ma nasze przedszkole? - w ślad za szturchnięciem dopytywał się Jasiak.

- Tysiąc dwadzieścia jeden! - odpowiedziałem i odwdzieczyłem się kuksańcem w łokieć.

Postukał się w głowę z politowaniem i zajrzał przez ramię do mego rysunku.

- Coś ty... co ty... - bąknął i wybuchnął śmiechem.

Wszyscy spojrzeli w naszą stronę.

- Oj, nie mogę... ratunku, trzymajcie mnie... - jęczał Jasiak - on maluje przedszkole!

Zrobiło się zamieszanie. Nawet ci z pierwszego stolika podbiegli do nas, żeby zobaczyć, co się dzieje.

- Cisza, wszyscy na miejsca! - zawołała pani.

Podeszła do mnie i spojrzała na rysunek.

- Marku, co to jest?

Więcej niż pół kartki wypełniał ogromny pomarańczowy namiot z niebieskimi oknami, umieszczonymi pionowo, jedno nad drugim. Na szczycie namiotu powiewała jak chorągiewka kartka z dziennika. Trochę niżej wisiało napęczniałe koło ratunkowe. Z lewej strony płynęła rzeka, a na niej, niczym tratwa, unosiła się tablica. Na okalającej wszystko trawie stały przedszkolne stoliki. Świeciło słońce, niebo było zupełnie błękitne.

- Co to jest? - powtórzyła pani, a wszyscy wybuchnęli śmiechem.

- To jest nasze przedszkole - tłumaczyłem, jękając się... i nagle, niespodziewanie dla samego siebie, dodałem głośniejszym głosem: - nasze przedszkole na wakacjach!

Pani przyglądała się obrazkowi z uśmiechem.

- No tak... Jeśli na wakacjach... - powiedziała. - Ale czy na pewno o niczym nie zapomniałeś? - popatrzyła na mnie z uwagą.

Nie bardzo wiedziałem, o co chodzi. Wpatrywałem się w rysunek, w panią, w koleżanki i kolegów w sali... Ależ tak! Zapomniałem o bardzo ważnej sprawie!

Szybko umoczyłem pędzel w farbie i na tablicy namalowałem Jaśka z wędką w ręku, Zośkę i jeszcze kilka dziewczyn wrzuciłem do rzeki, niech wreszcie nauczą się pływać! Krzyskowi kazałem kopać piłkę, a pani woźnej pić musującą lemoniadę. Naszą panią przebrałem w kostium kąpielowy i posadziłem na trawie obok wielkiej piłki w różowe kropki. Chyba teraz jest już dobrze?

★ Nauczyciel rozkłada przed dziećmi mapę Polski. „Chciał(a)bym zabrać wszystkich na wycieczkę, ale nie mogę się zdecydować, gdzie. Pomóżcie mi wybrać miejsce do którego się udamy. Kto i gdzie ma ochotę się wybrać?”

Uwaga:

Ponieważ pomysłów będzie wiele, można zdać się na przypadek, zasłonić któremuś z dzieci oczy i niech los zadecyduje o kierunku wyprawy. Kolejne problemy, z którymi trzeba będzie się uporać to: Czym podróżujemy? Jak przygotować się do podróży? Zaplanowanie trasy podróży i zdarzeń, które się mogą podczas jej trwania wydarzyć (por. R. M. Łukaszewicz, 1994).

★ Czym chciał(a)bym podróżować? - zabawa dydaktyczna.

Cel: utrwalenie nazw środków lokomocji (samochód, pociąg, rower, samolot, statek pasażerski) oraz ich cech charakterystycznych (ekologiczny [nie zatrujący śro-

dowiska], szybki, wolny, stary, najnowszy model, najnowocześniejszy itp.) i sposobów poruszania się (chodzenie, jeżdżenie, pływanie, latanie); rozwijanie wyobrażeń znanych przedmiotów ze szczególnym uwzględnieniem sfery ruchowej.

Środki dydaktyczne: ilustracje przedstawiające środki lokomocji z różnych lat (różne marki samochodów, różnego typu samoloty, statki, pociągi).

a) Dzieci oglądają zgromadzone ilustracje, porównują marki samochodów, rowerów, samolotów, statków, pociągów produkowanych w różnych latach. Zastanawiają się, którym ze środków lokomocji chciałyby podróżować i dlaczego?

b) „Pokaż, czym chciał(a)byś podróżować?” Po odgadnięciu rodzaju środka lokomocji dzieci mogą pokazać innym ilustrację, na której jest on przedstawiony. Próbuja przekonać inne dzieci, że tym pojazdem będzie się dobrze podróżowało.

Jako uzupełnienie można recytować wiersze mówiące o podróżowaniu danym środkiem lokomocji np.

Marzenia o lataniu

Radostaw Galicki

Chciałbym mieć białe skrzydła
i unieść się w powietrze
ziemia mi już zbrzydła
kołysać się na wietrze.

Wzniósłbym się ponad obłoki
i wplótłbym się w ptasi chór
stawiałbym skrzydłami kroki
wśród potężnych, niebieskich chmur.

Przeleciałbym morza całe
i wielkie potężne góry
i jezioro bardzo małe
oraz bardzo duże mury.

Ale to wszystko marzenia
i zdarzyć się nie mogą
to już cześć i do widzenia
i idźcie tą samą drogą.

c) Wybranie środków lokomocji, którymi dzieci będą odbywać podróż (w grupach 4 - 5 osobowych). Wykonanie makiet przedstawiających pojazdy (takiej wielkości, aby można było wyciąć kółka, w które dziecko będzie mogło włożyć twarz i zrobić zdjęcie „wakacyjnego pojazdu i grupy przyjaciół podróżujących nim”).

Uwaga:

Jest to cykl działań do zrealizowania w ciągu kilku dni. Emocje, jakie wiążą się z wybraniem i wykonaniem pojazdu są wzbudzane stopniowo i utrzymywane dzięki zrobionemu zdjęciu, które będzie „namacalnym” dowodem wyruszenia w podróż „na niby”.

★ Śpiewanie piosenek tematycznie związanych z podróżą (do wyboru) np. „Jedzie pociąg” mel. niemiecka, słowa „Wierszyk” (Z. Stankiewicz, 1973); „Jedzie pociąg od Krakowa” muz. I. Pfeiffer, sł. M. Kownacka (B. Podolska, 1980); „Autko” muz. I. Pfeiffer, sł. T. Kubiak (B. Podolska, 1980)

★ „Jak należy rozumieć dziwne powiedzonka?” - zabawa dydaktyczna.

Cel: pokazanie dzieciom, że istnieją wyrażenia, które należy rozumieć w przenośni; ćwiczenia w przenośnym tłumaczeniu znaczenia wyrazów i zdań.

Po kolei - w kolejności, **ma pociąg** - ma upodobanie, bardzo silną chęć do czegoś lub na coś, **przeszedł w życiu dziwne koleje** - miał życie pełne niezwykłych zdarzeń i przygód.

★ Ćwiczenia ortofoniczne „Głoska A na wycieczce” (E. Sachajska, 1981).

Cel: kształtowanie umiejętności wymawiania danej głoski płynnie i rytmicznie, powoli i szybko.

Głoska A wybrała się na wycieczkę autobusem (aaaaa) (dzieci naśladują odgłos pracy silnika). Następnie wysiadła i maszeruje pieszko (a- a- a- a-). Doszła do brzegu rzeki i postanowiła wsiąść do łódki. Płynie łódką po rzece (płynne aaaa) itp.

Uwaga:

W zależności od potrzeb głoska, którą ćwiczymy może lecieć samolotem, jechać na rowerze, wchodzić na szczyt góry (bardzo zadyszana), jechać koleją itd.

★ Jak przygotować się do podróży? - rozmowa.

Cel: wprowadzenie do słownika dzieci wyrazów związanych z przygotowaniem do wakacji: walizka, plecak, torba podróżna do pakowania rzeczy, prowiant; nauka pakowania rzeczy do podróży (składanie ubrań, ekonomiczne wykorzystanie miejsca w torbie).

Środki dydaktyczne: różnorodne i nie zawsze potrzebne w podróży przedmioty i ubrania, buty; walizka, plecak, torba podróżna.

Przebieg:

1. W co zapakujemy potrzebne nam rzeczy? (dzieci [po 2] wybierają odpowiednie torby).

2. Gdzie się wybieracie? (wybranie zdjęcia, pocztówki przedstawiającej miejsce do którego się wybierają).

3. Co jest wam potrzebne do podróży w to miejsce? (spośród stosu przedmiotów i ubrań wybierają potrzebne ich zdaniem rzeczy, składają je [z pomocą nauczyciela], pakują tak, aby do torby weszło jak najwięcej rzeczy; próby określania, czy bagaż nie jest za ciężki [co zrobić, jeżeli jest za ciężki?], dobranie odpowiedniego obuwia).

★ Odgadnij i porównaj zagadki o pojazdach.

Cel: utrwalenie wiadomości dzieci o pojazdach (wodnych, lądowych, powietrznych); kształtowanie umiejętności rozpoznawania ich na podstawie opisu (cech istotnych), rozwijanie sprawnego analizowania i porównywania cech samochodów, samolotów, statków.

Środki dydaktyczne: zabawki (samochody, samoloty, statki), obrazki przedstawiające różne środki transportu.

Nauczyciel zachęca dzieci do zabawy w niezwykły sklep. Do tego, aby w nim kupić, nie są potrzebne pieniądze lecz zagadki. Dzieci-kupujący układają zagadki a dzieci-sprzedawcy odgadują je i podają „klientom” żądane przez nich pojazdy. Jeżeli obie czynności (ułożenie i odgadnięcie) są dobrze wykonane, to zakupy są udane. Po zakupach, wspólnie dokonuje się porównania pary zagadek o tym samym pojeździe. Wtedy należy odpowiedzieć na następujące pytania: „w czym są do siebie podobne dwie zagadki?” oraz „czym się one różnią?”.

Uwaga:

Jest to zabawa przeznaczona dla dzieci sześciolletnich i starszych.

★ „Podróż, którą można namalować” - zabawa z wykorzystaniem wiersza M. Terlikowskiej „Wędrownka Pędzla i Ołówek” (por. M. Majska, 1992).

Cel: doskonalenie pamięci poprzez prezentowanie tekstu z podziałem na fragmenty-przygody; wyrabianie nawyku systematycznej pracy, podejmowania jej po przerwie spowodowanej innymi działaniami; rozbudzanie wyobraźni poprzez słuchanie czytanego tekstu i rysowanie-malowanie przygód bohaterów.

Środki dydaktyczne: arkusz papieru rysunkowego A-2 podzielony na 10 - 12 okienek.

Dzieci dobierają się parami (jedno dziecko ma ołówek, drugie pędzel i farby). Słuchają bardzo wolno czytanego fragmentu tekstu. Starają się narysować / namalować to wszystko, o czym usłyszały. Każda przygoda rysowana-malowana jest w jednym okienku. Po przedstawieniu wszystkich przygód, dzieci na podstawie rysunków oraz tego co pamiętają rozmawiają o następujących problemach:

- Z kim spotykał się Pędzel i Ołówek?
- Które z postaci są dobre, a które złe?
- Jakie środki lokomocji występują w utworze?
- Które z nich okazały się najbardziej niezawodne?

Uwaga:

„Dyktowanie obrazków” zajmuje dużo czasu, można rozłożyć to na wiele dni. Interesujące będą również ćwiczenia uwydatniające miejsce zdarzeń: jeżeli krzaki malin, to... (spotkanie z niedźwiedziem); Jeśli palma, to...(spotkanie z tygrysem); jeżeli rzeka, to... (potrzebny jest most); Jeśli Baba - Jaga, to.....(itp.).

★ „Zadania na wakacje” - rysowanie wg własnych pomysłów obiektów, z którymi można spotkać się na wakacjach.

Cel: wiązanie osobistych doświadczeń dziecka z wyobrażanymi i tworzonymi przez niego sytuacjami, obiektami i zdarzeniami; doskonalenie umiejętności rozumienia poleceń w czasie przyszłym.

Środki dydaktyczne: dla każdego dziecka kartka papieru z bloku technicznego, podzielona na cztery części.

Zadaniem dzieci jest rysunkowe przedstawienie tego, z czym mogą spotkać się podczas wakacyjnych podróży, np.:

- Narysuj ptaka, którego spotkasz na łące (w lesie, nad morzem).
- Narysuj kwiat poznany latem.
- Narysuj to, co będziesz robił wtedy, kiedy będzie padał deszcz.

★ „Jak gra orkiestra wiejskiego podwórka?” - dobieranie akompaniamentu do tekstu wiersza Zofii Redlarskiej „Jak gra orkiestra wiejskiego podwórka”.

Uwaga:

Jako punkt wyjścia do pracy z dziećmi może posłużyć wiersz Z.Redlarskiej „Jak gra orkiestra wiejskiego podwórka?”

Jak gra orkiestra wiejskiego podwórka?

Zofia Redlarska

Schowałem za płotem skrzypce,
a cymbały w dziupli.

Ukryłem gdzie mogłem
moje instrumenty,

a tu ciągle

ktoś, coś

gra i gra,

... na strychu ...

... w kurniku

... za ławką ...

... przy furtce ...

A to wiadro,

wiadro

wiadro przy studni

jakaś melodię

dudni,

a może ...

to echo w studni

i deszcz na dodatek

pada

małymi nutami

na ciepły piach

Krople pięciolinia

na szyję lipy

zarzucił,

zanucił

i znów spadł

na liście

pełne dnia ...

Zrobiło się dżdżyscie,

uroczyście

I nagle!

To kogut tak pieje

wesoło na czwartą

zjeżdża siano

na wozach

traktem w takt

trzy czwarte

furman gra

i to forte,

i to FORTE

(wróbel w sianie śpi

proszę ciszej...)

Echo gra ...

Studnia śpi ...

Deszcz mży ...

Jest już późno

A liście opowiadają

oczywiście

wiersze

na pół sobie,

na pół Tobie
i te skrzypce
koncertrują
za płotem,
a snopy
struny napięły
złote
i się kłóć owsa
gamy,
a cymbały
rzucają czereśnie
(już we śnie...)
na jutrzejsze
świtanie!

★ „Zabawa z mapą” - rekonstrukcja rysunków (por. M. Kielar - Turska, 1992).

Cel: rozwijanie umiejętności aktualizowania wyobrażeń wyglądu obiektów w sferze percepcyjnej; utrwalanie nazw krajobrazów (górski, nadmorski, równinny).

Środki dydaktyczne: „uszkodzone rysunki” czyli nadpalone kartki papieru z fragmentami krajobrazów (wykonane czarną kredką).

Osoba dorosła pokazuje dzieciom „uszkodzone” rysunki, które zostały uratowane z pożaru. Zadaniem dzieci jest „zrekonstruowanie” uszkodzonych części. Dzieci przypinają je spinaczem do czystej kartki i rysują. Po zakończonej pracy dzieci wskazują na mapie, gdzie znajduje się zrekonstruowany krajobraz i nazywają go.

Morze, nasze morze

opracowała: Elżbieta Jaszczyszyn

★ Słuchanie utworów instrumentalnych o tematyce morskiej np. „Morze” C. Debussy’ego.

★ Oglądanie barwnych ilustracji z atlasów, encyklopedii, albumów poświęconych florze i faunie morskiej.

Cel: wprowadzenie do biernego i czynnego słownika dzieci określeń dotyczących morza i jego stanu (błękitne, granatowe, szafirowe, gładkie, spokojne, spienione, burzliwe) oraz nazw niektórych przedstawicieli flory i fauny morskiej (śledź, płaszcza, morszczyn).

Środki dydaktyczne: atlas geograficzny, encyklopedia, albumy poświęcone florze i faunie morskiej.

★ Słuchanie bajki wg Z. Rabskiej „O flądze bałtyckiej” (H. Kostryko, 1989).

★ Nauka ludowego tańca z Kaszub „Flądra” (M. Wieman, 1990).

★ Słuchanie bajki „Dlaczego woda jest słona?” (M. Niklewiczowa, 1989).

★ Zabawy z solą.

a) Krystalizacja soli - zabawa badawcza.

Cel: poznanie zjawiska rozpuszczalności soli (w roztworze nasyconym na zimno i gorąco) oraz sposobu jej krystalizacji.

Środki dydaktyczne: sól, słoiki do robienia roztworów nasyconych na zimno, dzbanek do zrobienia roztworu nasyconego na gorąco, łyżeczki do mieszania, „kosmate” nitki do osadzania kryształków soli.

Do części słoików dzieci nalewają zimną wodę, wsypują łyżkę soli. Mieszając obserwują, jak sól ulega rozpuszczeniu (trwa to dość długo).

Do dzbanka z gorącą wodą nauczyciel wsypuje sól, w miarę jej rozpuszczania się dosypuje nowe porcje. Postępuje tak do momentu, aż sól nie będzie chciała się już rozpuszczać. Po przestudzeniu roztworu można wlać go do pozostałych, wolnych słoików. Każde z dzieci może już zanurzyć w nim „kosmatą” nić (zawiazaną na patyczku, który położony w poprzek otworu słoika zabezpiecza ją przed utonięciem).

W ciągu kilku dni kryształki soli zaczynają osadzać się na nitce.

b) Badanie innych właściwości solanki.

Cel: porównanie wpływu gęstości cieczy na zachowanie się przedmiotów w niej pływających.

Środki dydaktyczne: litrowe słoiki, wodny roztwór soli (mocny), ołówki z wciśniętą od spodu pinezką, przekrojony na pół ziemniak (nieduży).

Dzieci wlewają do oznaczonych niebieskim kółkiem słoików zwykłą wodę. Do słoików z literą „s” wlewają solankę. Obserwują zachowanie się przedmiotów zanurzonych w wodzie i solance (solanka ma większą gęstość niż woda).

★ Słuchanie piosenek o tematyce morskiej (nagrania zespołów szantowych).

★ Odwzorowywanie przez kalkę kształtów statków, ryb morskich, muszelek itp. - ćwiczenie graficzne.

Cel: doskonalenie koordynacji wzrokowo-ruchowej.

Środki dydaktyczne: kalka techniczna, obrazki z narysowanymi obiektami kojarzącymi się z morzem, spinacze do przytrzymywania kalki z kartką z obrazkami.

★ Oglądanie przez dzieci ilustracji lub zdjęć przedstawiających zwierzęta morskie, których nazwy będą dla dzieci humorystyczne: krowa morska, lew morski, konik morski, słoń morski oraz świnka morska.

To ostatnie zwierzę nie ma nic wspólnego z morzem i nie lubi wody.

★ Zabawa dydaktyczna „Co może być morskie?”

Cel: pobudzanie dziecięcej pomysłowości oraz umiejętności tworzenia określeń poprzez dodanie do rzeczownika przymiotnika „morski(e)”.

Środki dydaktyczne: ilustracje, które pomogą dzieciom nazwać obiekty, które mają związek z morzem.

...brzeg, ...fala, ...zwierzęta, ...rośliny, ...kąpiele, ...ptactwo, ...port, ...droga (szlak morski), ...granica, ...choroba, ...latarnia, ...plaża, itp.

★ „Tratwa ratunkowa” - zabawa budująca empatię.

Cel: umożliwienie dzieciom budowania zaufania do innych członków grupy oraz wzmacnianie poczucia własnej wartości.

Środki dydaktyczne: karton o wymiarach 60 x 90 cm.

Grupa jest podzielona na zespoły liczące od 8 do 10 osób. Karton położony na podłodze to tratwa ratunkowa. Wszyscy członkowie zespołu mają za zadanie zmieścić się na tratwie i stać na niej przynajmniej jedną nogą (muszą wytrzymać w niej zawsze wygodnej pozycji około 30 sekund).

★ Opowiadanie dzieci na podstawie historyjki obrazkowej „Okręcik” (W. Sutiejew, 1990).

Cel: doskonalenie umiejętności opowiadania zdarzeń z zachowaniem ciągłości akcji; próby formułowania morału na podstawie obejrzanej i opowiedzianej przygody.

★ Wykonanie z kory i liści żaglówki, puszczanie jej na wodę (może być w miednicy).

★ „Dopowiadanka”

(wg Małgorzaty Szyszko - Kondej).

Wyspa, szałas, drwa na ogień,
o Piętaszku jeszcze marzę,
tylko dla mnie i dla niego
wybuduj słoneczną (plażę).

★ Zapoznanie z wierszem o tematyce morskiej (do wyboru): M. Głogowskiego „Łajba” (Miś, 1991); U. Werner - Boehnke „Kapitan Ola - la” (Miś, 1989); T. Wyrwa - Krzyżański „Muszle” (Miś, 1989).

★ „Morska plaża” - co robić żeby się nie nudzić?

a) nakrapianie pędzlem żółtobrazowej farby.

Cel: mieszanie farb (żółtej i brązowej) oraz obserwacja powstawania wyniku tego działania (zróżnicowany stopień nasycenia kolorem żółtym).

Środki dydaktyczne: arkusze białego papieru (najlepiej duże), farby plakatowe w dwóch kolorach (żółty i brązowy), pędzel, fartuszki z folii (z worków foliowych) do ochrony ubrań przed zabrudzeniem.

b) co robić, żeby się nie nudzić? - rozmowa.

Cel: pobudzanie wyobraźni, pomysłowości i ewentualnych wspomnień; doskonalenie umiejętności wypowiedziania się z zastosowaniem czasowników (opalać się, grać, budować, biegać, rzeźbić, zbierać); zwrócenie uwagi dzieci na konieczność ochrony wydm (chroni brzegi przed morzem).

★ „Dopowiadanka”

(wg Małgorzaty Szyszko - Kondej).

Kamień, listek, muszle, szkiełka
weź ze sobą - ja mam rację,
letnie skarby ci przypomną,
że za rok znowu (wakacje).

Ziemia i inne planety

opracowała Wiesława Jabłonowska

Ziemia - planeta, na której żyjemy

★ „Ziemia i Wszechświat” opowiadanie nauczycielki.

Cel: poznanie położenia Ziemi w Układzie Słonecznym; wzbogacenie słownika dzieci o wyrazy: astronomia, astronom, orbita, Układ Słoneczny, Wszechświat; zainteresowanie dzieci badaniem ciał niebieskich.

Środki dydaktyczne: mapy, ilustracje planet, książki.

Ziemia i Wszechświat

Wiesława Jabłonowska

My, ludzie jesteśmy mieszkańcami planety Ziemia. Często kierujemy nasz wzrok ku górze, spoglądając na niebo. W bezchmurny dzień widzimy Słońce, które rozświetla nasze życie swymi promykami. W dzień świecą również inne gwiazdy, ale na rozjaśnionym przez światło słoneczne niebie ich nie widzimy. Natomiast nocą, gdy nie ma chmur możemy podziwiać gwiazdy i Księżyc. Gdy wpatrzymy się w przestrzeń gwiazdowego świata, to pocujemy, że jesteśmy małą częścią **Wszechświata**. Wszechświat tworzą gwiazdy i inne ciała niebieskie, których jeszcze nikt nie policzył. Gwiazdy obserwowane z Ziemi wyglądają jak małe iskierek dlatego, że znajdują się bardzo, ale to bardzo daleko. W rzeczywistości są to olbrzymie, jasne kule ogniste, które świecą bardzo jasno.

Nasza planeta Ziemia, jak każda gwiazda jest okrągła, lecz dużo mniejsza. Jest twardą, zimną kulą, ogrzewaną przez Słońce. Słońce jest ogromną płonąca gwiazdą, najbliższą i najważniejszą Ziemi. Wraz ze wschodem Słońca nastaje na Ziemi dzień, wraz z zachodem - noc. Patrząc na Słońce wydaje się, że to ono obiega Ziemię, a w rzeczywistości jest odwrotnie. Polski **astronom** Mikołaj Kopernik odkrył, że Ziemia krąży wokół Słońca. Oprócz Ziemi wokół Słońca krąży cała rodzina planet: Merkury, Wenus, Mars, Jowisz, Saturn, Uran, Neptun, Pluton. Planety te wraz ze Słońcem tworzą **Układ Słoneczny**.

Aby wyjaśnić komuś, gdzie mieszkamy, podajemy dokładny adres: miasto, ulicę, numer domu i mieszkania. A jaki jest nasz adres w przestrzeni Wszechświata? Naszym wspólnym domem jest planeta Ziemia. A ulica? Oczywiście, żadnych ulic we

Wszechświecie nie ma. Istnieją natomiast wytyczone drogi - orbity - po których planety krążą wokół Słońca. Prowadzenie obserwacji gwiazdowego nieba jest przyjemne i pożyteczne. Badaniem ciał niebieskich we Wszechświecie zajmuje się nauka **astro-nomia**.

Uwaga:

Omawiając położenie naszej planety we Wszechświecie, można zwrócić uwagę na błękitno - niebieską otoczkę wokół Ziemi. Jest to warstwa atmosfery, czyli otaczające naszą planetę powietrze, którym oddychamy. Dlatego Ziemia nazywana jest „niebieską planetą”.

★ Twórcze opowiadanie dzieci na podstawie fragmentu wiersza D. Wawiłow pt. „Piotruś i powietrze”.

Cel: rozwijanie oryginalności myślenia poprzez pobudzenie do twórczości słownej i ruchowej.

Środki dydaktyczne: balon dla każdego dziecka.

Przebieg:

1. Zabawy z balonikami, nadmuchiwanie, wypuszczanie powietrza...

Zagadka:

Bez nóg, bez głowy, bez brzucha,
a jednak w balon je dmuchasz.
Chodzi za tobą jak cień,
bo nim oddychasz każdy dzień.
(powietrze)

2. Rozmowa.

- Do czego potrzebne jest powietrze?
- Jaki ma kolor?
- Skąd wiemy, że ono jest?

3. Taniec z powietrzem - improwizacja ruchowa przy muzyce instrumentalnej.

4. Słuchanie fragmentu wiersza D. Wawiłow pt. „Piotruś i powietrze”.

Wiersz o Piotrusiu jest niezwykle, każdy kto tylko zna jego początek może sam opowiedzieć dalszy ciąg przygód chłopca.

„Był pewien chłopiec w różowym swetrze, którego raz zapytano:

- Czym chciałbyś zostać, Piotrusiu?
- Powietrzem?
- Dlaczego powietrzem?
- Ano dlatego tylko, proszę mamusi, że powietrze nic robić nie musi.

Poblada biedna mama z wrażenia, ot, los mieć syna lenia. Wieczorem poszedł Piotruś do łóżka. Mamusia światło zgasła. I zasnął Piotruś, a Dobra Wróżka w powietrze go zamieniła. I nagle patrzcie co to się dzieje: Piotruś po świecie wieje...”

5. Twórcze opowiadanie dzieci.

★ Wyjaśnienie co to jest dziura ozonowa; dlaczego jest tak ważna dla życia na Ziemi; jak można ją chrinić.

★ Zabawa „Zgaduj - zgadula, w której ręce kula?”

Cel: ćwiczenie uwagi i spostrzegawczości dziecka.

Środki dydaktyczne: piłeczka pingpongowa lub szklana.

Dzieci siedzą w kole, ręce trzymają za sobą. Zabawa polega na podawaniu z ręki do ręki kuli. W środku koła jest jedno dziecko, próbuje odgadnąć, kto w danej chwili trzyma kulę. Zabawa wywołuje dużo śmiechu, radości, dzieci czasami zdradzają się miną, śmiechem.

★ Wykonanie „Układu Słonecznego przedszkolaków”, dwie propozycje do wyboru.

1. Makieta do kącika astronomicznego.

Środki dydaktyczne: piłeczki plastikowe różnej wielkości, żyłka lub nitki, kolorowe wstążki, farby, na podstawę sklejkę lub płyta kartonowo - gipsowa.

2. Kompozycja przestrzenna na dużej powierzchni np. placu przedszkolnym, tarasie, sali.

Środki dydaktyczne: ciężkie piłki różnej wielkości, gazety czarno - białe i kolorowe, klejster, farby artystyczne, papier reklamowy, różnokolorowe wstążki, kolorowa kreda.

Kompozycja wymaga pracy etapami.

a) Wybór i zaznaczenie miejsca na Układ Słoneczny przedszkolaków.

b) Zabezpieczenie miejsca pracy przed zabrudzeniem (odpowiednio duża powierzchnia, by dzieci mogły się swobodnie poruszać).

c) Wybór siedmiu różnej wielkości piłek - kul.

d) Oklejanie kul gazetami (2 - 3 dzieci okleja jedną kulę).

Pracę zaczynają od smarowania gazet klejstem, a następnie rwą paski i nakleją je na kulę. By dzieci nie pomyliły warstw, nakładają warstwę z gazet czarno - białych na przemian z warstwą gazet kolorowych (około 9 - 10 warstw).

e) Kule zostawiamy do wyschnięcia, około 3 dni (na powietrzu krócej).

f) Malowanie kul farbami i ozdabianie papierem reklamowym.

g) Rozmieszczenie „planet” zgodnie z położeniem w Układzie Słonecznym.

h) Wstążkami lub kolorową kredą zaznaczenie dróg - orbit - po których się poruszają gwiazdy.

Uwaga:

Przestrzenna kompozycja Układu Słonecznego pozwoli w sposób obrazowy przedstawić przedszkolakom krążenie Ziemi i innych planet wokół Słońca. Powinna być również wykorzystana do wielu zajęć i zabaw np. „Wenus gościem w przedszkolu” - przygotowanie przyjęcia, zabawa tematyczna; „Portret synka Jowisza” - rysowanie lub malowanie, „Przyjaciel z Marsa” - twórcze opowiadanie dzieci.

★ Słuchanie wiersza M. Terlikowskiej pt. „Halo, tu mówi Ziemia” (T. Kolenda, H. Zacharkiewicz, 1992).

Cel: uświadomienie dzieciom, że Słońce jest czynnikiem wywołującym dzień i noc; dostarczenie informacji na temat ruchów Ziemi (krąży wokół Słońca, obrót dookoła własnej osi).

Ludzie i gwiazdy

★ Zabawy do wyboru dzieci.

a) „gwiazdziste niebo” - malowanie farbami na dużych arkuszach.

b) Łączenie gwiazd i malowanie powstałej postaci np. Niedźwiedzi, Lwa, Wozu...

c) Gwiazdki z nieba - modelowanie z modeliny, plasteliny lub ciastoliny.

★ Słuchanie wiersza Włodzimierza Scisłowskiego pt. „Astronom” (J. Scisłowski, 1986).

Cel: przybliżenie dzieciom postaci polskiego astronoma Mikołaja Kopernika; zapoznanie dzieci z czynnościami jakie wykonuje astronom w swojej pracy; wzbogacenie słownika dziecka o nazwy: obserwatorium, teleskop, galaktyka.

Uwaga:

Jeżeli jest to możliwe, to należy zaplanować wycieczkę do obserwatorium astronomicznego, co pozwoli dzieciom powiązać teorię z praktyką. Tam, gdzie takich możliwości nie ma kącik astronomiczny w przedszkolu będzie łącznikiem między trudnymi zagadnieniami teoretycznymi, a stworzeniem możliwości działań praktycznych z zakresu astronomii.

★ Kącik małego astronoma - zgromadzenie akcesoriów i urządzenie obserwatorium.

★ Zabawa orientacyjno - porządkowa „Trzy, dwa, jeden, zero - start”.

Środki dydaktyczne: obręcz lub wstążki ułożone w kształcie koła, w zabawie symbolizują planety.

Wszystkie dzieci w siadzie podpartym, przygotowują się do startu. Nauczycielka odlicza, na słowo „start”, dzieci wyskakują w górę i „wznoszą się w gwiazdne

przestworza” (bieg lub bieg z obrotami). Na umówiony sygnał np. jedno uderzenie w bębenek - lądowanie na wybranej planecie, uderzenie w trójkąt - chodzenie i zwiędzanie, gwizdek - uwaga, niezidentyfikowany obiekt.

★ Pod jakim układem gwiazd się urodziłeś? - poznanie znaków zodiaku.

Cel: poznanie zajęć dawnych badaczy nieba zwanych astrologami: przepowiadanie przyszłości królom, księżniczkom, badanie ruchu planet i układu gwiazd, które tworzą Zodiak; poznanie, przez każde z dzieci, własnego znaku zodiaku, który zależy od daty urodzin.

Uwaga:

Tradycją w wielu przedszkolach, jest obchodzenie przez dzieci urodzin. Znajomość znaków zodiaku wzbogaci zabawy urodzinowe np. przepowiadanie małemu jubilatowi przyszłości (tylko optymistycznej), czytanie i układanie horoskopów.

Księżyc

★ Słuchanie wierszy „Księżyc” Z. Rosa, „Dorota i gwiazdy” J. Sztudynger, „Jechał Księżyc” J. Małek (Miś, 1982).

★ Mój Księżyc - lepienie z masy solnej lub ciastoliny i ozdabianie guzikami, koralikami, szkiełkami.

Cel: pobudzenie dziecięcej wyobraźni i fantazji poprzez tworzenie wizerunku Księżycyca - kompozycja abstrakcyjna.

★ Przygoda na Księżycu - pantomima przy muzyce.

Środki dydaktyczne: sylwetka Księżycyca z papieru lub materiału (duża) by dzieci mogły po niej chodzić, siedzieć lub swobodnie się położyć, kasecie lub płytce z dowolną muzyką instrumentalną.

Uwaga:

Początkowo dzieci słuchają muzyki, mają zamknięte oczy, co ułatwi im podróż w wyobraźni na Księżyc. Następnie chętne dzieci ilustrują ruchem swoje przygody na Księżycu - sylwecie. Wszystkie ruchowe opowieści nagrodzone są barwami, nawet te mało obrazowe.

★ Słuchanie utworu J. Papuzińskiej pt. „Jak nasza mama zreperowała Księżyc” (J. Papuzińska, 1982).

★ Zabawa rytmiczno - taneczna z piosenką „Złoty Księżyc” muz. A. Pałac, sł. D. Gellner („Ciuchcia, 1996).

★ Ciasteczka z krainy gwiazd - ugniatanie, wałkowanie, wycinanie (gwiazdki, półksiężycy), ozdabianie i pieczenie.

Przepis na ciasto:

20 dag masła, 5 dag cukru, 1 cukier waniliowy, 1 żółtko, 30 dag mąki tortowej, 1/2 łyżeczki proszku do pieczenia.

Do dekoracji: kolorowy cukier, ziarno sezamowe, mak, wiórki kokosowe, kolorowe groszki, migdały, wiórki czekoladowe.

Wszystkie składniki wymieszać i ugnieść ciasto. Wywałkować je cienko, dzieci mogą wyciskać foremkami ciasteczka, a następnie dekorować. Gotowe „gwiazdkowe ciasteczka” układamy na blasze z tłuszczem. Pieczemy w temperaturze 180° około 15 - 20 minut.

★ Na balu u Króla Gwiazd - degustacja ciastek, tańce, konkursy.

Gość nie z tej Ziemi

★ Ufoludki w przedszkolu - zabawa w przebieranie się.

Środki dydaktyczne: różnorodne części garderoby, wszystkie w kolorze zielonym: dresy, bluzy, bluzki, czapki, buty..., bibułka, sprężynki, wstążki.

Uwaga:

Kiedy już wszystkie dzieci są przebrane, następuje „pokaz mody ufolandzkiej”. Dzieci - Ufoludki paradują przy muzyce prezentując swój strój. Chętne dzieci mogą podejść do mikrofonu by przedstawić siebie, jak i zaprojektowany strój.

★ „Trzej kosmici” zabawa inscenizowana do piosenki muz. B. Marciniaka, sł. S. Kraszewskiego (U. Smoczyńska - Nachtman, 1992).

★ Słuchanie opowiadania M. Szyszko - Kondej pt. „Gość nie z tej Ziemi”.

Cel: zaproszenie dzieci do świata fantazji, zaakcentowanie jednej z cech gościa z innej planety (niesienie pomocy potrzebującym).

Środki dydaktyczne: maszyna do pisania, ekran, epidiaskop, slajd przedstawiający cień „dziwnej” postaci.

Przebieg:

1. Słuchanie muzyki „kosmicznej” np. C. Debussy’ego „Światło księżycyca” lub innej, która pozwoli wprowadzić nastrój tajemniczości.

2. „Gość nie z tej Ziemi” - słuchanie opowiadania Małgorzaty Szyszko - Kondej.

Gość nie z tej ziemi

Małgorzata Szyszko - Kondej

Zjawił się nagle. Kiedy pisałam na maszynie, wyłonił się zza biurką. Wyglądał dziwnie. Oczy miał takie... I uszy, nie - uszy... Pisałam z przerażenia...

- Nie pisz, nie mam złych zamiarów.

- A... a jakie?

- Chcę, żebyś przeprowadziła ze mną wywiad.

- No, wiesz...! Dlaczego akurat z tobą?

- Ponieważ nie jestem ani Kleksem, ani Smerfetką, ani nawet Profesorem Ciekawskim, którymi wszyscy się interesują.

- A kim jesteś? Trąba zamiast ogona, na głowie gałąź czy antena...? Sam przyznasz, że wyglądasz jak nie z tej ziemi.

- Bo też nie jestem z tej.

- Jak to?

- Zwyczajnie. Mieszkałem pięć milionów czterysta trzy tysiące paznokci wyżej. Tam miałem mamę, tatę, przyjaciela. Najlepszego, największego, naj...

- Nie płacz. Nie lubię, jak ktoś płacze, choć nigdy nie widziałam różowych łez...

- A czy widziałaś góry w tężowe paski? Czy wiosłowałaś w chmurach, żeby popłynąć do wschodu słońca? Albo czy smakowałaś leguminę z drzewa deserowego?

- Nie, nie... Ale za to grałam w gumę, bawiłam się w chowanego, przepływałam basen ze trzy razy.

- W takim razie powiedz, co ja mam teraz robić?

- Nie wiem, co robiłeś dotychczas.

- Czy widzisz to małe, pulsujące światełko na moim czole?

- Tak, widzę.

- Zawiadamiało mnie ono, kiedy ktoś potrzebował pomocy.

- Rozumiem, pracowałeś w pogotowiu ratunkowym...

- Niezupełnie. Ale kiedy ktoś mnie potrzebował - miał zmartwienie, znajdował się w niebezpieczeństwie, nie potrafił sam rozwiązać ważnego problemu - światełko migotało, a ja czułem ból, o tutaj...

- To chyba serce...

- I natychmiast zjawiałem się przy smutnym i nieszczęśliwym.

- A jak znalazłeś się w naszej redakcji?

- Nagle poczułem zawroty głowy. Światełko oszalało w płasach, a ja drżałem cały...

I jeszcze ta syrena alarmowa - uuu, ooo, uou...

- Ciszej na litość boską! Hałasujesz jak „erka”.

- Przepraszam, niechący włączył się sygnał.

- Więc wylądowałaś na Ziemi?

- Tak, ponieważ czułem, że ktoś mnie wzywał. Że ktoś mnie potrzebuje, że czeka...

- I co?

- I nic. Chyba się pomyliłem. Zagubiłem się w falach, torach i prądach powietrznych. Okazało się, że nikomu nie jestem potrzebny i nikt mnie nie chce...

- To niemożliwe! Może nie wszyscy wiedzą, że w ogóle istniejesz?

- Może... Dlatego chciałbym żebyś o mnie napisała. I jeśli ktoś przeczyta, dowie się, że szukam przyjaciół.

- Jak masz na imię?

- ZB2XYZ8/SI6W.

- To nie jest dobre imię dla przyjaciela.

- Wyglądam też nie najlepiej.

- Nie martw się, mam pewien pomysł.

- Powiesz mi jaki?

- Tak, ale później...

- W takim razie zaczynamy rozmowę. Proszę zadawaj pytania...

- Nie, raczej kończmy. Wywiad już jest.

3. Zadania dla dzieci.

a) Opowiedz przybyszowi z innej planety o życiu na Ziemi, zaczynając od słów:

Jak nie wiesz przybyszu, to ci powiem...

b) Narysuj gościa z innej planety, kolejno rysując:

- oczy

- usta

- nos

- uszy

- brzusek

- nogi

- ręce

c) Pokaż wszystkim twojego stworka, a następnie zamień się rysunkiem z koleżanką lub kolegą. Namaluj otrzymanego stworka tak, by był wesoły.

Nieznany świat

★ Tworzenie świata - malowanie elementów otaczającego nas świata i składanie ich w jeden obraz.

Cel: rozwijanie umiejętności przekazywania własnego obrazu świata, odczytywanie spojrzenia innych na siebie i otaczającą rzeczywistość.

Środki dydaktyczne: kawałki kartonu lub brystolu cięte tak, by można było je dopasować jak układanki typu puzzle, farby plakatowe, pędzle, szmatki, klej, papier reklamowy, nożyce.

Uwaga:

Dzieci wybierają elementy świata, który chcą malować. Jedna strona naszych puzzli pomalowana jest na jeden z trzech kolorów: żółty, zielony, niebieski, by łatwiej było stworzyć dziecięcy świat. Wybrany kolor elementów podpowiada dzieciom co mają malować.

Kolor żółty - oznacza niebo, więc dzieci malują gwiazdy, księżyc, słońce, chmury, ptaki...; kolor zielony - to ziemia i jej mieszkańcy (ludzie, rośliny, zwierzęta...); kolor niebieski - oznacza wodę, dzieci tworzą świat podwodny z jego mieszkańcami i roślinami (koniki morskie, syrenki, ryby, zamki wodne, króla mórz...).

Po zakończeniu pracy dzieci układają świat, dopasowując elementy. Powstaje obraz dziecięcego świata o formacie około 2 x 3 metry (może być większy lub mniejszy, w zależności, jaką powierzchnią dysponujemy). Następnie podklejamy taśmą wszystkie elementy i zaczepiamy obraz dziecięcego świata na wybraną ścianę.

★ „W krainę wyobraźni” nauka wiersza W. Jabłonowskiej.

W krainę wyobraźni

Wiesława Jabłonowska

Czy dziewczynka taka malutka,
może spotkać ufoludka?

Kto to wie?

Może tak, a może nie?

Gdy się tego mocno chce,

wszystko zdarzy się.

Czy chłopiec z piegami na nosie

może znaleźć się w kosmosie?

Kto to wie?

Chyba tak, czy chyba nie?

Ależ proszę, czemu nie?

Kiedy tego mocno chce.

Czy to prawda?

Czy sen jaki?

W spodku lecą przedszkolaki.

Gdy mkną po srebrzystym niebie

wraz z gwiazdkami mrugają do ciebie.

★ Zabawa ilustrowana z piosenką „Senna podróż”, muz. i sł. B. Lewandowska (B. Podolska, 1983).

Bibliografia

Beaumont E., Primont M-R., (1992) Księga podróży. Lublin.

Bono de E., (1995) Naucz swoje dziecko myśleć. Prima.

Chmurowska Z., (1995) O trębaczach z wieży mariackiej. Domowe Przedszkole nr 5.

Ciuchcia 1996 nr 4, Żółty księżyc, muz. A. Pałac, sł. D. Gellner.

Dąbrowska M., Grafczyńska J., (1974) Zabawy rytmiczne i umuzykalniające dla dzieci. Warszawa, Instytut Wydawniczy CRZZ.

Drapella Z., (1972) Mity i legendy morskie. Gdańsk, Wydawnictwo Morskie.

Encyklopedia Geografii. Kraje i ludzie. Muza SA, Warszawa.

Galicki R., Marzenia o lataniu. (W:) Z poezją przez świat. SP nr 26 (STS), Biały-stok.

Głogowski M., Łajba. Miś 1991, nr 13.

Jak żyć z ludźmi (umiejętności interpersonalne). Program Profilaktyczny dla młodzieży. Warszawa, Janczarski Cz., (1985) O smoku wawelskim. Łódź, Wydawnictwo Łódzkie.

Janczarski Cz., (1987) Płynię Wisła płynie. Warszawa, Nasza Księgarnia.

Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Jaszczyszyn E., Pańkowska M., Zagadki słowne. Wychowanie w Przedszkolu 1994, nr 5.

Kiela M., (1998) W świecie symboli i znaków - rozumienie ich i wytwarzanie. Wychowanie w Przedszkolu nr 4.

Kielar-Turska., (1992) Jak pomagać dziecku w poznawaniu świata. Warszawa, WSiP.

Kolenda J., Zacharkiewicz H., (1992) Nasz świat, Mińsk.

Kostyko H., (1989) Klechdy domowe. Podania i legendy polskie. Warszawa, Nasza Księgarnia.

- Kruk H., Rok przedszkolny z ludźmi i przyrodą. W czerwcu. Wychowanie w Przedszkolu 1987, nr 6.
- Kruk H., (1991) Z ludźmi i przyrodą. Wybór literatury dla dzieci przedszkolnych z komentarzem metodycznym. Warszawa, WSiP.
- Kruk H., (1992) Wybór literatury do zabaw i zajęć w przedszkolu. Warszawa, WSiP.
- Kubiak J., (1961) Niby na niby. Warszawa, Czytelnik.
- Łukaszewicz R. M., (1996) Leczenie głupoty i ... czyli Salony Edukacji Ekologicznej NATURAmy. Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Majska M., Podróż, którą można namalować. Ojczyzna Polszczyzna 1992, nr 9.
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K., (1993) Wydzieranki, wycinanki. Techniki plastyczne. Warszawa, WSiP.
- Markowska W., Milska A., (1984) Baśnie z dalekich mórz i oceanów. Gdańsk, Wydawnictwo Morskie.
- Markowska W., Milska A., (1970) Baśnie z dalekich wysp i lądów. Warszawa, Nasza Księgarnia.
- Niklewicz M., (1989) Bajarka opowiada. Bydgoszcz, Klub Miłośników Książek.
- Oppman A., (1995) Legenda o Bazyliuszku. Domowe Przedszkole nr 3.
- Papuzińska J., (1982) Nasza mama czarodziejka. Warszawa, Nasza Księgarnia.
- Parandowski J., (1990) Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian. Poznań, Wydawnictwo Poznańskie.
- Podolska B., (1979) Z muzyką w przedszkolu. Warszawa, WSiP.
- Podolska B., (1980) Z muzyką w przedszkolu. Warszawa, WSiP.
- Podolska B., (1983) Bawiło się lato z wiosną. Warszawa, WSiP.
- Rumińska A., Morze-tematem interesujących zajęć. Wychowanie w Przedszkolu 1987, nr 10.
- Sachajska E., (1981) Uczymy poprawnej wymowy. Warszawa, WSiP.
- Scisłowski W., (1986) kim zostaniesz? Wybierz sam! Poznań, Wydawnictwo Poznańskie.
- Słoniska J., (1990) W szkole i na wakacjach. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.
- Smoczyńska-Nachtman U., (1983) Kalendarz muzyczny w przedszkolu. Warszawa, WSiP.
- Smoczyńska-Nachtman U., (1988) Rozśpiewane przedszkole. Warszawa, WSiP.
- Smoczyńska-Nachtman U., (1992) Muzyka dla dzieci. Warszawa, WSiP.
- Stankiewicz Z., (1973) Piosenka w przedszkolu. Warszawa, PZWS.
- Suchocka M., Każdy może odnieść sukces. Wychowanie w Przedszkolu 1997, nr 1.
- Sutiejew W., (1990) Bajeczki z obrazkami. Lublin, Wydawnictwo Lubelskie.
- Szczerbińska A., (1990) Rozśpiewane kredki. Warszawa, Przedsiębiorstwo Wydawniczo-Handlowe „Arta”.
- Terlikowska M., Wędrówka Pędzla i Ołówka. Ojczyzna Polszczyzna 1992, nr 9.
- Werner-Boehenke U., Kapitan Ola-la. Miś 1989, nr 11.
- Wieman M., (1990) A czy wy tak potraficie? Warszawa, WSiP.
- Wyrwa-Krzyżański T., Muszle. Miś 1989, nr 13.